

TURINYS

Pagal rejestrą Nr. 2302

1. Įvadas	3-4
2. Istorinė LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS	
3. Istoriniai	10
4. V. ...	11-27
5. ...	28-39
6. ...	40-42
7. ...	43
8. ...	44
9. ...	
10. ...	

LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS IŽDO KOMISIJA

1551 - 1798

Fondas Nr. 11

Apyrašas Nr. 1

Tomas Nr. 1

Sudarė: L. Olechnovič, K. Sosnovska

TURINYS

1. Įvadas	2 - 5
2. Введение	6 - 9
3. Šaltiniai	10
4. Vietovardžių rodyklė	11 - 37
5. Nefondinių bylų sąrašas	38 - 39
6. Список нефондовых дел	40 - 42
7. Sutrumpinimai	43
8. Сокращения	44
9. Аpyrašo bylos	
9.1. I tomas	45 - 188
9.2. II tomas	1 - 232
10. Опись дел	
10.1 том I	45 - 188
10.2 том II	1 - 232

Vilnius: Legos, 2011. 1-180-187
 Vilnius: Legos, 2011. 1-187
 Vilnius: Legos, 2011. 1-184-179

IVADAS

1764 m. pradėjo veikti LDK išdo komisija¹, kuri priėmė didelę dalį LDK išdo tribunolo, veikusio nuo 1609 m. funkcijų². Išdo tribunolas nagrinėjo bylas dėl valstybinių mokesčių ir jų nepriemokų išieškojimo. Šios lėšos buvo skiriamos LDK kariuomenės išlaikimui. Nuo 1683 m. Išdo tribunolui pavesta spręsti juridinius ginčus tarp išdo komisarų bei kariškių ir civilių asmenų, sudarinėti pinigų sąmatas kariuomenės aprūpinimui (žr. Fondas Nr.10).

Panaikinus tribunolą, visas jo kompetencijai priklausančias bylas perėmė Išdo komisija. Todėl N.Gorbačevskio ir I.Sprogio kataloguose į Išdo komisijos fondą Nr.11 įtraukta labai daug Išdo tribunolo bylų. Jos sudaro apie 40% nuo fondo bylų kiekio. Komisija vykdė teisminės-administracinės įstaigos funkcijas, kurios ilgainiui buvo žymiai išplėstos. Ji tvarkė mokesčių ir priemokų rinkimą, sprendė ginčus tarp kariškių ir civilių asmenų, tarp pirklių ir bajorų, vykdė matavimo ir svorio prietaisų priežiūrą, užsiminėjo upių vagų valymo ir tiltų statybų klausimais, sudarinėjo pinigų sąmatas kariuomenės išlaikymui, kontroliavo žydų migraciją.

Kiekvienais metais vyko po dvi LDK išdo komisijos kadencijos, kurios trukdavo po šešias savaites. Pirmoji prasidėdavo sausio 2 d., o antroji - birželio 1 d. Jose buvo aptariami aktualūs valstybės išdo pajamų klausimai³. Komisiją sudarė du senato skiriami komisarai ir septyni bajorų luomo atstovai.

1794 m. LDK išdo komisija buvo likviduota, tačiau į jos fondą pateko dalis ir vėlyvesnio laikotarpio dokumentų.

LDK įstaigų dokumentus pirmieji aptarė N.Gorbačevskis ir I.Sprogis. 1872 m. pasirodė N.Gorbačevskio sudarytas senųjų aktų inventorinis apyrašas, pavadintas katalogu. 1906 m. išleistas dalinai pertvarkytas Ivano Sprogio katalogas. Nepaisant kai kurių šių senųjų aktų katalogų trūkumų, jie plačiai naudojami šiuolaikinių tyrinėtojų.

Nauji dokumentų tvarkymo ir tobulinimo uždaviniai, N.Gorbačevskio ir I.Sprogio katalogų neišbaigtumas ir klaidos paskatino vėl imtis senų dokumentų tyrinėjimo. Pirmas šio darbo etapas - tai LDK įstaigų atskirų apyrašų kūrimas.

Pagal archyvo apskaitą LDK išdo komisijos fondą nr.11 sudaro trys apyrašai. Pirmam apyrašui priklauso bylos aprašytos N.Gorbačevskio ir I.Sprogio kataloguose. Tai bylos Nr.2643-4103, 11266-11655, 18158-18195, kurių dokumentų chronologinės ribos 1597-1799metai, o bendras bylų kiekis 1539 saugojimo vienetai (1986.02.17 pažyma). 1983 m. atlikus bylų kiekio patikrinimą prie LDK išdo komisijos fondo Nr.11 prijungti sekantys fondai:

- F. Nr.57 - Bresto pavieto inventoriai ir iliustracijos - 25 bylos (Nr.11477-11531);
- F. Nr.96 - Volkovysko pav. inventoriai ir iliustracijos - 1 byla (Nr.11403-11431);
- F. Nr.111 - Gardino pav. inventoriai, iliustracijos ir tarifai - 37 bylos (Nr.11266-11348);
- F. Nr.157 - Kobrino pav. inventoriai ir iliustracijos - 29 bylos (Nr.11448-11476);
- F. Nr.279 - Pružanų pav. inventoriai ir iliustracijos - 13 bylų (Nr.11432-11447);
- F. Nr.319 - Slonimo pav. inventoriai ir iliustracijos - 14 bylų (Nr.11349-11402);
- F. Nr.375 - Įvairių pavių tarifai - 62 bylos (Nr.11554-11655, 18158-18166).

1983-1986 mm. atlikus bylų kiekio patikrinimą ir paiešką, nerastos paieškos metu minėtų fondų bylos buvo išbrauktos iš archyvo apskaitos.

Antrą apyrašą 7-dešimtmetyje sudarė archyvo darbuotojai iš dokumentų pabirų. Tai - dvarų inventoriai, mokesčių tarifai, teismo bylos dėl nepriemokų išieškojimo ir kt. Apyraše yra 294 bylos, kurių kraštinės datos 1566-1794 metai. Toks platus laikotarpis liudija, kad antrame apyraše be Išdo komisijos yra ir Išdo tribunolo bylų.

¹ Volumina Legum, T. VI, L.486-487

² Volumina Legum, T. VI, L.489

³ Volumina Legum, T. VI, L.154-158

Aprašant pirmo apyrašo bylas ir atliekant trūkstančių vienetų paiešką, antrame apyraše rastos 4 bylos, priklausančios pirmam apyrašui, Tai,

- 1) Spr. 3411, Gor. 2957- Ap.2, B.278;
- 2) Spr. 3413, Gor. 2978- Ap.2, B.184;
- 3) Spr. 3451, Gor. 2990- Ap.2, B.192;
- 4) Spr. 3697, Gor. 3997- Ap.2, B.180.

Šios bylos iš antro apyrašo prijungtos prie pirmo apyrašo, kur gavo naujus inventorinius numerius

- 1) Ap.2 B.180 → Ap.1 Nr.996;
- 2) Ap.2 B.184 → Ap.1 Nr.744;
- 3) Ap.2 B.192 → Ap.1 Nr.772;
- 4) Ap.2 B.278 → Ap.1 Nr.743;

8-dešimtmetėje buvo sudarytas ketvirtas apyrašas. Tai bylos dalinai iš N.Gorbačevskio papildomo apyrašo, o taip pat dalis bylų iš jo pagrindinio katalogo skyriaus "Tarifai ir inventoriai". Kadangi visos bylos buvo to paties pobūdžio (mokesčių tarifai, dvarų inventoriai), jas prirašė prie Iždo komisijos pirmo apyrašo, o ketvirtą apyrašą likvidavo (metodinės komisijos protokolas Nr2 - 2000.10.27).

Aprašant pirmo apyrašo dokumentus buvo nustatoma bylų fondinė priklausomybė, galinės datos, lietuvių ir rusų kalbomis sudaromos bylų antraštės, vykdomas naujas šifravimas. Kartu su naujo bylos numerio šalia palikti ir seni N.Gorbačevskio ir I.Sprogio katalogų numeriai, kadangi jie plačiai paplitę mokslinėje literatūroje.

Vienas pagrindinių N.Gorbačevskio ir I.Sprogio katalogų trūkumų yra netikslus fondinės priklausomybės nustatymas. Pavyzdžiui apie 40% LDK Iždo komisijos fondo Nr.11 bylų chronologijos požiūriu priklauso LDK Iždo tribunolui (Fondas nr.10). Kadangi šios bylos artimos savo turiniu ir plačiai paplitusios mokslinėje apyvartoje, jos negali būti perkeltos į Iždo tribunolo fondą. Be šios įstaigos dokumentų Iždo komisijos fonde yra ir kitų fondų (žr. Nefondinių bylų sąrašas).

Iždo komisijos pirmo apyrašo bylas sąlyginai galima suskirstyti pagal dokumentų pobūdį į aktų ir dekretų knygas, protokolus ir rejestrus.

1. Aktų ir dekretų (nuosprendžių) knygos.

Į aktų knygas buvo įrašomos karaliaus privilegijos, dovanojimo, asekuraciniai užrašai, pirkimo-pardavimo, turto padalijimo, išsižadėjimo aktai ir kt. Dekretų knygas sudarė įvairūs teismo nuosprendžiai. Jie buvo galutiniai (dekreta oczywiste), kai teismo nuosprendį skelbė ieškovų ir atsakovų akivaizdoje. Taip pat daliniai-neakivaizdiniai (dekret kontumacyjny), kai nuosprendis skelbiamas nedalyvaujant vienai iš besibylinėjančių pusių, kuri turėjo už tai sumokėti piniginę baudą. Remisiniu dekretu buvo vadinamas galutinio nuosprendžio atidėjimas arba teismo bylos perdavimas kitai juridinei institucijai.

2. Protokoliai.

- a) dekretų protokoluose buvo įvardijamas ieškovas ir atsakovas, pateikiamas sutrumpintas teismo nuosprendžio variantas;
- b) einamųjų reikalų protokoliai - tai trumpi skundų, vazių pareiškimų apie pranešimų atvykti į teismą įteikimą įrašai;
- c) į ekonominius protokolus buvo įrašomos teismo bylos dėl mokesčių iš atskirų ekonomijų išieškojimo;
- d) aukų kariuomenei protokoliai (protokoły ofiar na wojsko) - tai įrašai apie pinigų sumas paaukotas krašto gynybai;
- e) miškų pajamų protokoliai (protokoły leśne) suteikė duomenis apie mokesčius už miškų kirtimą ir sielių plukdymą. Taip pat dar egzistavo protokoliai apie mokesčių rinkimą už odų apdirbimą ir prekybą (protokoły skórowe); muitų protokoliai (protokoły celne), kur buvo pateikiami duomenys apie išvežamų į užsienį prekių apmokestinimą ir kt.

4

Atskirą grupę sudarė LDK išdo komisijos ir kitų įstaigų įsakų ir potvarkių protokolai.
Didelę grupę dokumentų yra rejestrai:

- 1) Į išdo rejestrus (registrum fisci) buvo įrašomos bylos tarp išdo ir mokesčių mokėtojų, taip pat dėl matų ir svorio prietaisų priežiūros;
- 2) Į taktinius rejestrus (termini tacti) buvo įtraukiamos baudžiamojo pobūdžio bylos;
- 3) Didelį bylų kiekį sudaro kariuomenės padarytų nuostolių rejestrai (registr injuriatorum);
- 4) Į pavietų rejestrus įrašomos bylos dėl mokesčių išdūi iš atskirų pavietų išieškojimo;
- 5) Paspriešinimo rejestrai (registrum contraventionum) - tai bylos dėl nepaklusnumo teismo nuosprendžiams.

Taip pat dar buvo bylų dėl Nemuno vagos valymo išlaidų rejestrai.

Svarbų vaidmenį turi pagalvės, padūmės, gėrimų ir kt. mokesčių tarifai, pajamų ir išlaidų knygos, žydų tautybės gyventojų surašymai, taip pat karalių privilegijos, reskriptai, įsakai, potvarkiai, universalai ir kt. Šie teisės aktai juridškai pagrindė valstybinių mokesčių rinkimą, muitinių steigimą, statybų pradžią.

Skaitlingiausia dokumentų grupė tai 1567- 1798 m. inventoriai. Dvarų inventoriai buvo sudaromi siekiant žinoti jų ekonominę padėtį, taip pat nuomos mokesčio nustatymui. Karaliaus dvarų liustracijos vykdavo siekiant turėti pastovų lėšų fondą LDK kariuomenės išlaikymui⁴.

Didelė dalis LDK išdo komisijos fondo Nr. 11 dokumentų parašyti lenkų kalba, rečiau lotynų, senąja gudų ir kt. kalbomis. Fizinis bylų stovis yra neblogas. Knygos įrištos, kai kurios su odiniais viršeliais. Tik nedideliame bylų kiekiui būtina restauracija.

Pirmam apyrašui sudaryta geografinių pavadinimų (vietovardžių) rodyklė. Vietovardžiai rodyklėje šalia lietuviško varianto pateikiami ir originalų (lenkų) kalba. Lietuvos teritorijoje esančių vietovių pavadinimai rašomi taip, kaip nustatyta oficialiuose dokumentuose. Už Lietuvos Respublikos ribų esančių vietovių pavadinimai parašyti nekeičiant žodžių šaknų, o tik pridėdant lietuviškas galūnes.

Pagal fondo lapą pirmame apyraše buvo 1539 saugojimo vienetai. Po tobulinimo nustatyta, kad šiam apyrašui faktiškai priklausė 1595 saugojimo vienetai, kurių chronologinės ribos 1551-1798 metai, o nefondinių bylų datų ribos siekia 1899 m. *(ne tikrai ne bylos, o apyrašė)*

Esamas saugojimo vienetų kiekis išaugo dėl keletos priežasčių.

1. Atskiri bylų tomai, kurie I. Sprogio kataloge buvo pažymėti vienu numeriu, naujai sudarytame apyraše gavo atskirus inventorinius numerius.

Tai bylos:

- Spr. 2832, Gor. 4099 - T. 2 - Nr. 177;
 - Spr. 3417, Gor. 3022 - T. 2 - Nr. 748;
 - Spr. 3423, Gor. 3023 - T. 3 - Nr. 753;
 - Spr. 3423, Gor. 3023 - T. 2 - Nr. 754
 - Spr. 3434, Gor. 3026 - T. 3 - Nr. 763;
 - Spr. 3435, Gor. 3025 - T. 2 - Nr. 764a;
 - Spr. 3438, Gor. 3027 - T. 2 - Nr. 767;
 - Spr. 3698, Gor. 3983 - T. 2 - Nr. 998;
 - Spr. 3765, Gor. 3710 - T. 2 - Nr. 1054;
- Visi devyni bylų tomai gavo atskirus numerius.

2. Keturios bylos, pagal I. Sprogio katalogą priklausančios pirmam apyrašui buvo rastos antrame to paties fondo apyraše. Tai bylos:

- Spr. 3411, Gorb. 2957 gavo Nr. 743 (antrame apyraše buvo Nr. 278);
- Spr. 3413, Gorb. 2978 gavo Nr. 744 (antrame apyraše buvo Nr. 184);
- Spr. 3451, Gorb. 2990 gavo Nr. 772 (antrame apyraše buvo Nr. 192);
- Spr. 3697, Gorb. 3997 gavo Nr. 996 (antrame apyraše buvo Nr. 180).

⁴ Volumina Legum, T. II, L. 616- 618

3. Aptikti septyni saugojimo vienetai, kurie klaidingai buvo nurašyti iš archyvo apskaitos.

Tai bylos,

- Spr. 3660, Gor. 3392 - gavo Nr.965;
- Spr. 3661, Gor. 3455 - gavo Nr.966;
- Spr. 3662, Gor. 3457 - gavo Nr.967;
- Spr. 3663, Gor. 3456 - gavo Nr.968;
- Spr. 3665, Gor. 3394 - gavo Nr.970;
- Spr. 3666, Gor. 3395 - gavo Nr.971;
- Spr. 3667, Gor. 3396 - gavo Nr.972.

4. Ketvirtą apyrašą sudarė bylos iš N.Gorbačevskio katalogo skyriaus "Inventoriai" ir to paties autoriaus papildomo senų aktų apyrašo. Iš viso 26 saugojimo vienetai, kurių dokumentų chronologinės ribos 1652-1799 metai. Tyrinėjant ketvirto apyrašo bylas pastebėta, kad jos yra artimos savo turiniu pirmo apyrašo byloms. Apie tai liūdijo pavyzdys, kad dalis bylų iš N.Gorbačevskio katalogo skyriaus "Inventoriai" priklausė abiem apyrašams. Todėl buvo nutarta likviduoti ketvirtą apyrašą, o jo bylas prirašyti prie Iždo komisijos pirmo apyrašo (metodinės komisijos protokolas Nr.2 nuo 2000.10.27.

Aprašant ketvirtą apyrašą aptikta 10 saugojimo vienetų, kurių anksčiau nebuvo archyvo apskaitoje. Tai bylos Nr.18183-18192.

Taigi iš viso prie pirmo apyrašo buvo prirašyti 36 ketvirto apyrašo saugojimo vienetai.

Byla pagal I.Sprogį Nr.3441 (Gor.3033) yra saugoma Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne.

Taigi LDK iždo komisijos fonde Nr.11 yra 1595 bylos tame tarpe raidinis numeris 764a, kurių kraštinės datos 1551-1798 metai, o nefondinių bylų vėlyviausias dokumentas siekia 1899 metus.

ВВЕДЕНИЕ

Скарбовая комиссия ВКЛ учреждена в 1764 г.¹ После упразднения Скарбового Трибунала ВКЛ, который действовал с 1609 г.² Скарбовый Трибунал рассматривал дела о взыскании налогов и недоимок, которые в основном шли на содержание войск. С 1683 г. На Скарбовый Трибунал были возложены обязанности ведения судебных дел, которые рассматривали все споры между казёнными комиссарами, военными и гражданскими лицами, а также составлением сметы на содержание войск (См. ф. №10).

После его упразднения все дела, которые он решал, предписано было вести Скарбовой Комиссии. По каталогам Н.Горбачевского и И.Спрогиса в фонд Скарбовой Комиссии (ф. №11) включено около 40% дел Скарбового Трибунала. Скарбовая Комиссия ВКЛ исполняла функции судебного и административного учреждения. По сравнению со Скарбовым Трибуналом они намного расширились. Комиссия, кроме решения вопросов сбора налогов и недоимок, решала споры между военными и гражданскими лицами, между купцами и шляхтой, контролировала меры и весы, руководила сбором налогов с таможен, ведала вопросами очистки речных русел и строительством мостов, составляла сметы на содержание войск, контролировала миграцию евреев.³

Для ведения судебных дел в течение года назначались две каденции, по 6 недель каждая. Первая - со 2-го января, а вторая с 1-го июня, на которых комиссия эта должна была обсуждать вопросы, касающиеся доходов казны. Комиссия состояла из двух комиссаров, назначаемых сенатом и семи представителей дворян.

В 1794 г. Комиссия была ликвидирована, но документы казённых имений поступали в неё и за более поздний период.

Документы учреждений ВКЛ первоначально были описаны Н.Горбачевским (каталог издан в 1872 г.) а затем И.Спрогисом (каталог издан в 1906 г.), и, несмотря на некоторые недостатки этих каталогов, они используются до сегодняшнего дня исследователями комплекса документов Древних Актов.

Современные задачи научной обработки документов, незавершённости и недостатки каталогов Н.Горбачевского и И.Спрогиса явились стимулом для нового исследования и описания Древних Актов. На первом этапе работы создаются отдельные описи к фондам учреждений ВКЛ, дела которых описаны в каталогах Н.Горбачевского и И.Спрогиса.

По листу фонда Скарбовой Комиссии ВКЛ числится три описи. Опись первую составляют дела, описанные в каталогах Н.Горбачевского и И.Спрогиса под № 2643-4103, 11266-11655, 18158-18195 за 1597-1799 гг. в количестве 1539 дел (справка от 1986.02.17). При проверке наличия дел в 1983 г. к фонду Скарбовой Комиссии ВКЛ (ф. № 11) были присоединены следующие фонды:

- ф. № 57 - Инвентари и люстрации Брестского пов. - 25 дел (№ 11477-11531)
- ф. № 96 - Инвентари и люстрации Волковыского пов. - 1 дело (№ 11403-11431)
- ф. № 111 - Инвентари, люстрации и тарифы Гродненского пов. - 37 дел (№ 11266-11348)
- ф. № 157 - Инвентари и люстрации Кобринского пов. - 29 дел (№ 11448-11476)
- ф. № 279 - Инвентари и люстрации Пружанского пов. - 13 дел (№ 11432-11447)
- ф. № 319 - Инвентари и люстрации Слонимского пов. - 14 дел (№ 11349-11402)
- ф. № 375 - Тарифы разных поветов - 62 дела (№ 11554-11655; 18158-18166.)

¹ Volumina Legum, T. VI, L.486-487

² Volumina Legum, T. VI, L.489

³ Volumina Legum, T. VI, L.154-158

После завершения проверки наличия в 1983-1986 гг. и проведении розысканеобнаруженных дел, все отсутствующие дела в вышеуказанных фондах были сняты с учёта архива.

Опись № 2 составлена в 70-ых годах сотрудниками архива при обработке описи. Это инвентари, тарифы податей, судебные дела о взыскании недоимок и пр. В ней числится 294 дела за 1566-1794 гг. По хронологии документов видно, что в этой описи не только дела Скарбовой Комиссии, но и Скарбового Трибунала.

При описании дел первой описи и розыске в ней отсутствующих дел, в оп. 2 обнаружены 4 недостающие дела данной описи.

№№ Спр. 3411, Горб. 2957 - оп.2 д.278

№№ Спр. 3413, Горб. 2978 - оп.2 д.184

№№ Спр. 3451, Горб. 2990 - оп.2 д.192

№№ Спр. 3697, Горб. 3997 - оп.2 д.180

Дела эти изъяты из описи 2 и возвращены в оп.1, при перешифровке получили новые соответствующие номера, так д.180 оп.2 стало делом № 996, д.184 стало делом № 74¼, дело 192 стало делом № 772, а дело 278 стало делом № 74¾.

Опись 4 составлена в 80-ые годы сотрудниками архива, в неё внесены частично дела из дополнительной описи Н.Горбачевского, частично из раздела "Тарифы и инвентари" с основного каталога Н.Горбачевского. Это практически те же тарифы податей и инвентари, что и в описи первой, поэтому дела этой описи дописаны к первой описи, а сама оп.4 ликвидирована. (Протокол Мет. Ком. №2 от 2000.10.27).

При описании документов оп.1 уточнялась фондовая принадлежность, крайние даты, составлялись заголовки на литовском и русском языках, проводилась перешифровка дел, где наряду с номером фонда, описи и дела, указываются номера по каталогам Н.Горбачевского и И.Спрогиса, потому что Древние Акты использовались историками неоднократно.

Одним из недостатков каталогов Н.Горбачевского и И.Спрогиса является неправильное определение фондовой принадлежности. В данном случае в фонде скарбовой комиссии ВКЛ (ф. №11) около 40% дел по хронологическому признаку, принадлежат к фонду Скарбового Трибунала ВКЛ (ф. №10). Поскольку дела эти близки по содержанию и многократно использованы, они не будут переведены в фонд Скарбового Трибунала.

Кроме документов этого фонда в ф. Скарбовой комиссии имеются документы других фондов (список нефондовых дел прилагается). При описании дел оп.1 выявлены следующие группы документов:

1. Актовые и декретовые книги.

В актовые книги вносились королевские привилегии, дарственные, асsekурационные, квитационные записи, завещания, акты купли-продажи, отречения, раздела имущества и др. Декретовые же книги состояли из судебных определений. Определения эти были или окончательными (dekreta ocywiste), когда суд произносил свой приговор в присутствии тяжущихся сторон или заочное определение суда (dekret kontumacyjny), когда одна из тяжущихся сторон не являлась в суд и подвергалась штрафу. Ремесленным же декретом называлось судебное решение, назначающее отсрочку окончательного решения суда или об отсылке дела для решения в другой суд.

2. Протоколы:

а) декретовые - это краткое изложение судебных решений, где указывается, кто с кем судился, и какое судебное решение было вынесено;

б) в поточные протоколы записывалось краткое содержание жалоб, свидетельства вонных о вручении вызовов в суд и пр;

в) в экономические протоколы вносились дела о взыскании налогов с отдельных экономий;

г) в протоколы пожертвований на войско (protokoły ofiar na wojsko) вносились записи о пожертвовании денег на войско;

д) в лесные протоколы (protokoшу leŝne) записывались сведения о взыскании налогов за вырубку и сплав леса, кроме этих протоколов были еще протоколы о взыскании денег за выделку и продажу кожи (protokoшу skyrowe), за перевоз товаров за границу (protokoшу celne) и др.

Отдельную группу составляли протоколы указов и распоряжений Скарбовой Комиссии ВКЛ и др. учреждений.

Большую группу документов составляют реестры.

1. В реестры казны (registrum fisci) вносились дела, касающиеся мер и весов, решались дела в пользу или во вред казне.
2. В тактовый реестр (termini tacti) вписывались дела об уголовных преступлениях.
3. Большую группу составляют реестры дел о причинении материального ущерба войсками (registri injuriatorum).
4. В поветовые реестры вносились дела о взыскании налогов в пользу казны по отдельным поветам.
5. Реестры дел о неподчинении судебным решениям назывались (registrum contraventionum).

Были еще реестры расхода денег на очистку русла реки Неман. Большую группу документов составляют тарифы поголовного, подымного, чопового и др., книги доходов и расходов денежных средств, книги переписи евреев, а также королевские привилегии, рескрипты, распоряжения, универсалы и пр. Эти документы являлись юридическим основанием при взыскании налогов, устройстве таможен, проведении строительных работ.

Самой многочисленной группой документов являются инвентари и люстрации за 1567- 1798 г. Инвентари составлялись для проверки состояния отдельных держав и для установления арендной платы.

Люстрации королевских имений проводились с целью создания постоянного фонда на содержание войск.⁴

Дела фонда № 11 "Скарбовая комиссия ВКЛ" в основном на польском языке, хотя встречаются документы на латинском, старобелорусском и др. языках. Физическое состояние дел в основном хорошее, они переплетены, некоторые в кожаных переплетах. Небольшая часть дел требует реставрации, поскольку некоторые из них истлевшие и разорваны.

К описи составлен географический указатель на литовском языке и на языке оригинала (польском). Географические названия местностей, находящихся на территории Литвы, вынесены так, как принято в официальных документах. Названия же местностей за пределом территории Литовской республики, пишем не изменяя корень слова, только добавляя литовские окончания.

По листу фонда в описи 1 числилось 1539 ед. хранения, после усовершенствования в наличии оказалось 1595 ед. хр. За 1551-1798 годы, даты нефондовых дел имеются до 1899 г.

Количество единиц хранения увеличилось за счет того, что:

1. Отдельные тома дел, числящихся в каталоге И. Спирогиса под одним номером, получили новые номера.

- Спр. 2832, Горб. 4099 - Т. 2 - №. 177;
- Спр. 3417, Горб. 3022 - Т. 2 - №. 748;
- Спр. 3423, Горб. 3023 - Т. 3 - №. 753;
- Спр. 3423, Горб. 3023 - Т. 4 - №. 754;
- Спр. 3434, Горб. 3026 - Т. 3 - №. 763;
- Спр. 3435, Горб. 3025 - Т. 2 - №. 764а;
- Спр. 3438, Горб. 3027 - Т. 2 - №. 767;
- Спр. 3698, Горб. 3983 - Т. 2 - №. 998;
- Спр. 3765, Горб. 3710 - Т. 2 - №. 1054.

Всего 9 томов получили отдельные номера.

⁴ Volumina Legum, Т. II, L. 616- 618

2. Четыре единицы хранения, принадлежащие по каталогу И.Спрогиса к оп.1, обнаружены в оп.2 того же фонда.

Это дело №№ Спр. 3411, Горб. 2957 получило № 743 (в оп.2 - № 278);

Дело №№ Спр. 3413, Горб. 2978 получило № 744 (в оп.2 - № 184);

Дело №№ Спр. 3451, Горб. 2990 получило № 772 (в оп.2 - № 192);

Дело №№ Спр. 3697, Горб. 3997 получило № 996 (в оп.2 - № 180).

3. Обнаружено 7 ед. хранения, которые были ошибочно сняты с учёта, а при усовершенствовании оказались на месте.

Это следующие номера дел:

№№ Спр. 3660, Горб. 3392 получило № 965;

№№ Спр. 3661, Горб. 3455 получило № 966;

№№ Спр. 3662, Горб. 3457 получило № 967;

№№ Спр. 3663, Горб. 3456 получило № 968;

№№ Спр. 3665, Горб. 3394 получило № 970;

№№ Спр. 3666, Горб. 3395 получило № 971;

№№ Спр. 3667, Горб. 3396 получило № 972.

4. Опись 4 составляли дела из раздела "Инвентари" по каталогу Н.Горбачевского и дела из дополнительной описи того же каталога в количестве 26 дел за 1652-1799 гг. Просматривая эти дела, пришли к выводу, что точно такие же дела описаны в оп.1, даже дела того же раздела "Инвентари" каталога Н.Горбачевского частично внесены в оп.1 ф.11, а частично в оп.4., поэтому было решено анулировать оп.4, а дела из данной описи перенести в оп.1 (Протокол Мет. Ком. № 2 от 2000.10.27).

При описании дел оп.4 обнаружено 10 ед. хр., которые в каталоге Н.Горбачевского имеют отметку "нет" и они нигде не учтены, это №№ 18183, 18184, 18185, 18186, 18187, 18188, 18189, 18190, 18191, 18192. Таким образом из описи 4-ой в оп.1 дописано 36 ед. хр.

Дело под № Спр.3441 / Горб.3033 хранится в рукописном отделе Виленского государственного университета.

Итого в оп.1 ф.11 "Скарбовая Комиссия ВКЛ" имеется 1595 дела за 1551-1798 гг., в том числе литерный номер 764а, нефондовые дела до 1899 г.

ŠALTINIAI

1. Butėnas D. Nikita Gorbačevskis ir Ivanas Sprogis. Vilniaus senųjų aktų archyvo kūrėjai. Lietuvos archyvai. Nr.7, Vilnius, 1996 m.
2. Butėnas D. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinių ir visuomeninių institucijų istorijos bruožai. XIII-XVIII a.
3. Lappo J. 1588 Lietuvos Statutas. Kaunas, 1938 m.
4. Lietuvos centrinio valstybinio archyvo fondų žinynas. I d., Vilnius, 1990 m.
5. Горбачевский Н. Словарь древнего актового языка Северозападного края и Царства Польского. Вильна, 1874 г.
6. Горбачевский Н. Каталог древним актовым книгам Виленской, гродненской, Минской и Ковенской губерний, хранящимся ныне в Центральном архиве в Вильне. Вильна, 1872 г.
7. Опись документов Виленского центрального архива древних актовых книг. Составлена И.Спрогисом. Вильно, 1901-1913 гг.
8. Mienicki R. Archiwum Akt Dawnych w Wilnie. Warszawa, 1923 г.